

อิสลาม-สื่อ-ความรุนแรง :

ปฏิสัมพันธ์บนเส้นทางการสร้างภาพลักษณ์ความรุนแรง

อิสลามคือศาสนาแห่งสันติ?

คำตอบของมุสลิมคือ ใช่ อิสลามเป็นศาสนาแห่งสันติทั้งโดยความหมายของชื่อศาสนา โดยหลักคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอาน และโดยแนวทางการปฏิบัติของท่านศาสนทูต แต่คำตอบของศาสนิกชนอื่นมีทั้งที่เป็นไปในทางตรงข้ามโดยสิ้นเชิงคือ อิสลามเป็นศาสนาแห่งสงครามและความรุนแรง กับที่เป็นกลางคือศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี และที่เห็นพ้องว่าอิสลามส่งเสริมสันติทั้งในระดับบุคคลและสังคม สัดส่วนของความเห็นที่แตกต่างกันในสามกลุ่มนี้แปรเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและกาลเวลา โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ สื่อ ทั้งในรูปของบันทึก เอกสาร ตำรา หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต

คอลัมน์ “ย่อยวิทยานิพนธ์” ฉบับนี้ศึกษาเกี่ยวกับที่มาของการเกิดขึ้นและดำรงอยู่บน

ภาพลักษณ์ความรุนแรงของอิสลาม เพื่อให้เห็นลักษณะที่เป็นรูปธรรมของการเดินทางในภาพลักษณ์ดังกล่าว และจะมุ่งสร้างความกระจ่างให้กับความแตกต่างระหว่างอิสลามกับมุสลิมว่าไม่ใช่สิ่งเดียวกัน โดยมีคำถามนำวิจัยคือ ภาพลักษณ์ความรุนแรงของอิสลามมีที่มาอย่างไร มุสลิมมีบทบาทเช่นไรต่อการดำรงอยู่ของภาพลักษณ์ และการบอกเล่าของสื่อมีส่วนแผ่ขยายภาพลักษณ์อย่างไร ซึ่งพบว่าภาพลักษณ์ของอิสลามในปัจจุบันมีผลมาจากวิธีที่สื่อผลิตข่าวเกี่ยวกับมุสลิมและความรุนแรงสู่สังคม

ในระดับโลกสื่อส่วนใหญ่ตกอยู่ในบริบททางวัฒนธรรมที่ให้ความชอบธรรมกับการมองศาสนาอิสลามว่าเป็นความเชื่อที่คุกคามอารยธรรมตะวันตก และมองมุสลิมเป็นพวกป่าเถื่อนที่เน้นการใช้ความรุนแรงในการตอบสนองปัญหาทางการเมือง ทศนะเช่นนี้มีที่มาจากพัฒนาการด้านการศึกษาเกี่ยวกับศาสนา

อิสลามที่ดำรงอยู่คู่ขนานกับประวัติศาสตร์แห่งความขัดแย้งและการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวคริสต์และชาวมุสลิม แม้การศึกษาในเรื่องอิสลามอย่างเป็นทางการจะแพร่หลายพอสมควร แต่ก็มักเป็นไปในแง่หลักการศาสนาอื่นเสียมากกว่าจะกล่าวถึงมิติด้านความรุนแรง หรือความไม่รุนแรงและการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ส่วนการศึกษาในเรื่องความรุนแรงแม้จะมีเพิ่มมากขึ้นในระยะหลัง แต่ก็ยังเป็นงานเกี่ยวกับความรุนแรงโดยทั่วไปมากกว่าจะเป็นความรุนแรงในมิติทางศาสนา และในยุคที่สื่อมีอิทธิพลอย่างมากในแทบทุกด้าน การศึกษาถึงบทบาททางสังคมของสื่อก็ยังน้อยกว่าที่ควรจะเป็น การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนาอิสลามกับสื่อและความรุนแรง ในลักษณะที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของที่มาหรือจุดเริ่มต้นการเดินทางของภาพลักษณ์แง่ลบกับบทบาททั้งของมุสลิมผู้นับถือศาสนาอิสลามและสื่อ ในฐานะตัวกระตุ้นหรือส่งเสริมการคงอยู่ของภาพลักษณ์จึงยังมีอยู่น้อยมาก

ในขณะที่ตลอดช่วงสงครามครูเสดหรือช่วงยุคกลางอันเป็นยุคมืดแห่งยุโรป ที่ทั้งความรุนแรงทางตรง และความรุนแรงเชิงโครงสร้างซึ่งถูกสร้างขึ้นดำรงอยู่ในโครงสร้างสังคมโดยรูปแบบของอำนาจซึ่งไม่เท่าเทียมกัน จนส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำของโอกาสในชีวิต ก่อให้เกิดหรือขยายช่องว่างระหว่างศักยภาพกับความเป็นจริงของมนุษย์ และโอกาสที่ช่องว่างดังกล่าวจะหดแคบเข้าถูกปิดกั้น ได้เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างยาวนาน แต่ถูกมองหรือถูกทำให้มองเสมือนเป็นเรื่องธรรมดา เช่น อากาศรอบตัวคือสภาวะที่ฝังตรึงอยู่ในยุโรปนั้น จักรวรรดิ

มุสลิมกำลังอยู่ในยุครุ่งเรืองทั้งด้านการค้าและศิลปะวิทยาการต่าง ๆ การปฏิสัมพันธ์ที่ยาวนานหลายร้อยปีในช่วงสงครามครูเสด แม้จะทำให้ยุโรปได้รู้จักโลกมุสลิมมากขึ้น และการกระตุ้นปลูกปิ่นให้ชุดคีย์กระพือเรื่องราวความโหดร้ายของฝ่ายศัตรูจะแพร่หลาย แต่ข้อกล่าวหาเรื่องการเผยแพร่ด้วยคมดาบก็ยังไม่ปรากฏชัดเจน ส่วนใหญ่ยังคงเป็นการผลิตซ้ำข้อบิดเบือนและโจมตีในกรอบเดิม คือยังมุ่งไปที่การลดความน่าเชื่อถือของตัวนบีมุฮัมมัดและอัลกุรอาน ในลักษณะที่ “Islam the Enemy” จะต้องมีโอกาสพูดเพื่อตัวเองและความเป็นจริงของศัตรูจะต้องได้รับการนิยามใหม่

ด้วยเหตุที่พื้นฐานของความทรงจำกลุ่มประกอบด้วย มายาคติ เรื่องเล่า การติดต่อสื่อสารประจำวันของสมาชิกในกลุ่ม โดยมีกลุ่มวัตถุประสงค์เพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และสร้างความทรงจำของสิ่งที่จำได้เกี่ยวกับอดีตของกลุ่มกับสิ่งที่เลือกที่จะลืม เช่น ยุคกลางกับยุคครูเสด และคือสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความจำเป็นในปัจจุบันของกลุ่มชาติหรือวัฒนธรรม จึงไม่จำเป็นต้องนำเสนอบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องแม่นยำของเหตุการณ์ในอดีตที่ผ่านมา ดังนั้น มายาคติเรื่องเล่า และพฤติกรรมการสื่อสารอื่นๆ เกี่ยวกับ “Islam the Enemy” จึงตกอยู่ในความจำเป็นของการเขียนใหม่และเขียนซ้ำ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของกรอบการทำงานในการสร้างภาพลักษณ์ที่บิดเบือน เพราะหากความเข้าใจที่สมบูรณ์ของกลุ่มชาติซึ่งความทรงจำที่เหมาะสมทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม และพฤติกรรมทางการเมืองในระดับที่กว้างที่สุดแล้ว สิ่งซึ่งอยู่

ในความทรงจำของกลุ่มก็ยอมไม่น่าที่จะจดจำ
นอกจากนี้ การที่ความทรงจำเป็นเรื่องทาง
สังคม มีหลักแหล่งอยู่ในสถาบันต่างๆ ในรูปของ
กฎเกณฑ์ กฎหมาย กระบวนการที่เป็นมาตรฐาน
และบันทึก อันเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมที่
ทำให้มนุษย์สำนึกถึงการเป็นหนี้ของอดีต หรือ
แสดงออกถึงคุณธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับอดีต
มากกว่าจะตั้งอยู่ในจิตใจ ส่งผลให้สิ่งที่ไม่น่า
จดจำเกี่ยวกับอิสลาม ซึ่งมีลักษณะของความทรง
จำมวลชนหรือทางสังคม มีศักยภาพกว้างใหญ่
กว่าความทรงจำในระดับปัจเจก และโดยที่
มนุษย์มักเลือกใช้หรือจดจำเรื่องราวในอดีตเพื่อ
ทำความเข้าใจและหาความชอบธรรมให้กับ
ลักษณะความเป็นไปในปัจจุบัน อดีตต่างๆ จึง
ได้รับการนิยามหรือคิดค้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ดัง
นั้นลักษณะของความทรงจำกลุ่มแบบ Islamo-
phobia ซึ่งถูกทำให้ดูเป็นภาวะปกติในสังคม จึง
ปรากฏตัวให้เห็นชัดเจนทุกครั้งที่เกิดภาวะการณ์
ไม่ปกติเช่นในกรณี 9/11 และสงครามอิรัก

ทั้งนี้ นับตั้งแต่เหตุการณ์ 9/11 สังคมโลก
ต่างพากันประณามมุสลิมในฐานะ “ผู้ก่อการ
ร้าย” เหตุการณ์ดังกล่าวจึงเป็นเสมือนจุดเชื่อม
ต่อของการกระตุ้นการสื่อสารความทรงจำกลุ่ม
แบบ Islamophobia จากสื่อตะวันตกสู่สังคมโลก
ในขณะที่สื่อไทยเองก็อยู่ในฐานะผู้รับช่วงการแผ่
ขยายภาพลักษณ์เหมือนครั้งที่สื่อตำราไทยรับ
เอาแนวคิดและภาพลักษณ์เชิงลบเกี่ยวกับ
อิสลามมาจากนักบูรพาคติหรือผู้ทรงคุณวุฒิชาว
ตะวันตก ทว่าการก่อวินาศกรรมด้วยการใช้
เครื่องบินพาณิชย์เป็นอาวุธเข้าพุ่งชนทั้งอาคาร
เวิลด์เทรดเซ็นเตอร์และตึกเพนตากอนของ
ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน

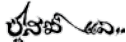
2544 ที่หลายคนมองว่าเป็นการเปลี่ยนแปลง
โฉมหน้าประวัติศาสตร์โลกนั้น ไม่เพียงเป็น
เหตุการณ์ความรุนแรงที่พินและกระจายแ่งมุม
ความขัดแย้งระหว่างมุสลิมกับชนต่างศาสนาสู่
ประชาคมโลกมากกว่าการรื้อฟื้นความทรงจำที่
ดี หากยังเป็นการเทน้ำหนักให้กับแนวคิดที่
ว่าอิสลามเป็นศาสนาแห่งสงครามและความ
รุนแรงมากยิ่งขึ้นด้วย

ตั้งแต่เช้าวันที่ 12 กันยายน 2544 หรือ
เหตุการณ์ 9/11 สื่อทั่วโลก รวมทั้งหนังสือพิมพ์
รายวันแทบทุกฉบับในเมืองไทยต่างพาดหัว
ลงข่าวเหตุวินาศกรรมที่สหรัฐอเมริกาอันโดย
พร้อมเพรียง และเพียงไม่นานหลังจากนั้นชื่อ
ของ “อูซามะฮ์ บินลาดีน” “อัลกออิดะฮ์”
“อาหรับ/มุสลิมหัวรุนแรง” “ผู้ก่อการร้ายมุสลิม”
 ฯลฯ ก็ถูกกล่าวซ้ำเขียนซ้ำกันอย่างต่อเนื่อง
ปรากฏการณ์ความรุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งที่
อ้างความชอบธรรมทางศาสนาหรือที่ถูกนำไป
ผูกโยงเข้ากับศาสนา เนื่องจากเป็นศาสนาของ
ก่อการนั้น แท้จริงเป็นเรื่องของตัวมนุษย์หรือ
เป็นเรื่องของตัวศาสนา?

ในเหตุการณ์ 9/11 สื่อมวลชนในสังคมไทย
รายงานเหตุการณ์ในกรอบซึ่งจัดวางอิสลามและ
มุสลิมไว้ในตำแหน่งแห่งที่ของความเป็นศัตรู
นอกเหนือจากเหตุผลที่ว่าชาวต่างประเทศแทบ
ทั้งหมดเป็นชาวที่แปลมาจากสำนักข่าวต่าง
ประเทศ อีกทั้งสื่อยังดำรงอยู่ในโลกที่ถูกกำหนด
ด้วยผลประโยชน์ทางธุรกิจและอำนาจทางการเมือง
แล้ว นักข่าวยังอาศัยอยู่ในโลกทาง
วัฒนธรรมซึ่งความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามถูก
กำหนดสร้างโดยนักวิชาการในอดีตผู้มีความรู้
ความเข้าใจอิสลามเพียงผิวเผินหรือมีข้อมูล

ไม่ครบ เป็นเหตุให้นักข่าวโน้มน้าวเชิงที่จะเชื่อถือ ความรู้เกี่ยวกับอิสลามและมุสลิมที่ผลิตขึ้นใน บริบทของสังคมตะวันตก โดยปราศจากการ วิพากษ์หรือตั้งข้อสังเกต ด้วยพฤติกรรมที่ผ่าน ทางสื่อเช่นนี้ ภาวะ Islamophobia จึงถูกชักนำ ไปสังคมไทย รายงานข่าวเกี่ยวกับอิสลามและ มุสลิมจึงปรากฏด้วยภาษาที่มองศาสนาอิสลาม ว่าผูกโยงกับความรุนแรงอย่างโลกตะวันตก จน นำไปสู่การต่อต้านโจมตีมุสลิมขึ้นในสังคม หลาย ฝ่ายบอกว่าอิสลามคือตัวกระตุ้นหรือส่งเสริม มุสลิมให้ก่อความรุนแรง แต่ในทางกลับกัน Islamophobia ไม่ได้หมายถึงแค่ความรู้สึก แต่ยัง หมายถึงการกระทำอันเป็นผลพวงของการ แสดงออกซึ่งความเกลียดกลัวนั้นด้วย ดังนั้นหาก การแสดงออกซึ่งความเกลียดกลัวปรากฏในรูป

ของการก่อความรุนแรง (ทางตรง) สังคมก็จะ จมอยู่ในวังวนการโต้ตอบและความหวาดระแวง ซึ่งกันและกัน จนยากแก่การสมานฉันท์เยียวยา ได้

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีคุณค่าในเรื่องความ เข้าใจถึงโครงสร้าง กระบวนการสร้างภาพลักษณ์ ความรุนแรงให้กับอิสลาม ทศนะมุ่มมองของสื่อ ต่อภาพลักษณ์ความรุนแรงของอิสลาม นอกจากนี้ยังสามารถให้ความกระจ่างให้กับภาพลักษณ์ที่ ขัดแย้งระหว่างสันติกับความรุนแรงในอิสลามได้ นอกจากนี้ผลงานจะเป็นข้อมูลสำหรับผู้สนใจ ด้านสันติวิธีที่จะนำไปศึกษาเปรียบเทียบเพื่อหา ทางเลือกในการเสริมสร้างความสมานฉันท์และ ความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างชนต่างศาสนิกใน ชาติ

เอกสารอ้างอิง

ธัญรัศม์ สละหมัด. (2549). **อิสลาม-สื่อ-ความรุนแรง : ปฏิสัมพันธ์บนเส้นทางการสร้าง ภาพลักษณ์ความรุนแรง**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสหวิทยาการ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ขอเชิญส่งผลงานเพื่อคัดเลือกเข้าค่ายอบรมการเขียนเรื่องสั้น

ภาควิชาภาษาไทย มอ.ปัตตานี โดยการสนับสนุนของสำนักศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม ขอเชิญเยาวชน (ทุกวัย) ผู้หญิง และคนชรา (วัย 50 ปีขึ้นไป) ส่งผลงานเรื่องเล่า เรื่องความ เรื่องสั้น เกี่ยวกับตัวตน ชุมชน และจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เขียน ขึ้นเอง เข้าร่วมเพื่อคัดเลือกเข้าค่ายอบรมการเขียนในโครงการ “เสียงของคนไร้เสียง : การ ฝึกรวมเพื่อเสริมทักษะด้านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์แก่ผู้หญิง เด็ก และคนชราใน จังหวัดชายแดนใต้” ซึ่งจะจัดขึ้นระหว่างวันที่ 1-3 สิงหาคม 2556 ณ เทพาบีช รีสอร์ท จ.สงขลา

ส่งผลงานได้ที่อีเมล empower.ywo@gmail.com รายละเอียดเพิ่มเติม 088-7922378 หรือ 081-7984791